

„Ernst Haeckel a Rudolf Steiner. Schválenie etiky Rudolfa Steinera zo strany Ernsta Haeckela“

Johannes Hemleben o novom vydaní spisu Karla Ballmera.

Vydavateľstvo Fornasella, Besazio (Švajčiarsko), 1965

[Z: Oznámenia antropozofickej práce v Nemecku, Michaelmas 1966]

Karl Ballmer (1891-1958) vyčnieval z množstva študentov, ktorí sa okolo neho zhromaždili na sklonku života Rudolfa Steinera, svojou samostatnosťou a myšlienkovou originalitou. Leitmotív života Karla Ballmera možno vidieť v základnej Stirnerovej téme „Jedinečný a jeho majetok“. Pôvod a podstata, sebaobjavenie a sebazodpovednosť ľudského ega boli ústredným záujmom, okolo ktorého sa točilo myslenie Karla Ballmera. Nenávidel všetku „emocionálnu sentimentalitu“. Zvyšné teozofické nejasnosti nemilosrdne odsúdil. Prijaté bolo len to, čo prešlo kyslým testom čistého myslenia. Ale keďže schopnosť myslieť „čisto“ je ťažké dosiahnuť, Ballmer našiel veľa dôvodov na kritiku. Niekedy sa človek čuduje, čo by povedal Ballmer čo keby musel – prepáčte tento myšlienkový experiment – vyhodnotiť eseje Karla Ballmera a nepamätal by si, že je to jeho vlastné pero? – Jeho duševná agresivita hriala pri srdci, no niekedy prestrelila o nezanedbateľnú mieru. Ale ako by to mohlo byť inak s takým „militantným“ mysliteľom.

Nie je náhoda, že vážne útoky, ktoré proti antropozofii smerovali počas života Rudolfa Steinera predovšetkým členovia rímskokatolíckej cirkvi, boli zamerané predovšetkým na vzťah Steinera s Haeckelom. Koniec koncov, bol to Ernst Haeckel, ktorý uzavrel svoj „Welträtsel“ týmito vetami: „Monizmus... nás učí nemennej platnosti „večných, železných, veľkých zákonov“ v celom vesmíre. Zároveň však rúca tri hlavné ústredné dogmy predchádzajúcej dualistickej filozofie: osobný Boh, nesmrteľnosť duše a sloboda vôle.“ Treba pochopiť, že to rozhodne nemusí byť len zlá vôľa. kameň úrazu predpokladá, že Rudolf Steiner sa po vydaní „Hádanky sveta“ priznal aj Ernstovi Haeckelovi. Pre „normálne myslenie“ bol Haeckel svetoznámy popieračom Boha, nesmrteľnosti a slobody. Priemerne vzdelaný Európan a kresťan sa sám seba pýta, ako sa môže Rudolf Steiner zastať tohto „Antikrista“, venovať mu svoje „Hádanky filozofie“, napísať písomnú obhajobu („Ernst Haeckel a jeho oponenti“) a dokonca vystupňovať do vety: „Našou úlohou je ukázať, že Haeckel, kde je doma, nie je nič iné ako antropozof.“ – ? Na stranu popierača sa stavia ten istý Rudolf Steiner, ktorý hlásal novú kristológiu a tým aj nový vzťah k otcovskej pôde všetkého bytia, ktorý tak podrobne predstavil náuku o živote človeka po smrti a napísal „Filozofiu slobody“. Boha, nesmrteľnosť a slobodu! Kto môže pochopiť? V každom prípade by antropozofi mali pochopiť, že ide o nezvyčajnú kognitívnu úlohu, ktorú musia zvládnuť najmä tí, ktorí sú ochotní zastupovať antropozofiu pred svetom.

Ku cti Karla Ballmera patrí, že ako prvý spomedzi študentov Rudolfa Steinera upozornil na túto úlohu, ktorú treba splniť. Keďže Ballmerova esej „Ernst Haeckel und Rudolf Steiner“, v ktorej bol tento odkaz uvedený (číslo 2 špeciálnych publikácií „Rudolf Steiner-Blätter“, vydané v Hamburgu v roku 1929), už dávno nebola vydaná, vítame, že Hans Gessner vydal v roku 1965 nové vydanie vo vydavateľstve Fornasella Verlag, Besazio (Švajčiarsko). Dalo by sa predpokladať, že niektorí čitatelia „Rudolf Steiner a Ernst Haeckel“ (Johannes Hemleben, Verlag für Freies Geistesleben, Stuttgart. Pozri tiež esej Fritza Göttheho v týchto „Mitteilungen“, Vianoce 1965) ako doplnok. Radi by sme vopred čelili prípadnému sklamaniu. Ballmerova esej má podtitul Schválenie etiky Rudolfa Steinera Ernsta Haeckela. Toto tvrdenie je odôvodnené vetami, ktoré možno nájsť v článku Ernsta Haeckela, ktorý napísal v roku 1892 pri príležitosti založenia „Spoločnosti pre etickú kultúru“ v knihe Maximiliana Hardena „Zukunft“ pod názvom „Etika a svetový pohľad“. Už predtým sa Rudolf Steiner postavil proti cieľom „etickej spoločnosti“ v dvoch príspevkoch. Haeckelove vety znejú: „Súhlasím najmä s námietkami, ktoré okrem iného vyjadril pán Rudolf Steiner (Weimar) v 5. čísle „Zukunft“. Aj ja musím vytrvať v presvedčení že veľké etické otázky nemožno vyriešiť bez ich vzťahu k „svetonázoru“ a „náboženstvu“; nie prežitie mystické dogmy *ocirkvi*, ale jasné, rozumné poznatky vedy nám poskytujú základ pre tento vytúžený nový svetonázor.

Tieto vety určite obsahujú rozsiahly program úloh. Ak sa však pozriete na to, čo Haeckel chápal pod „jasnými, rozumnými znalosťami vedy“, potom tiež viete, ako ďaleko bol vo svojom vedomí vzdialený *obsahu* antropozofie, vrátane etiky Rudolfa Steinera založenej na „Filozofii slobody“. Musí sa považovať za nemožné, aby Haeckel niekedy čítal „Filozofiu slobody“, ktorá vyšla dva roky po esejoch v „Zukunft“ v roku 1894. V skutočnosti bol medzi rokmi 1892 a 1901 zapletený so Steinerom len do tej miery, do akej mu pomáhali. *Haeckel sa nezaujímal o povahu a poslanie Rudolfa Steinera a bol slepý.* Nerozumel ani „goetheanistovi“ Steinerovi, ani si nedal tú námahu preniknúť do jeho základných epistemologických spisov. Keď sa pokúsili získať Rudolfa Steinera stoličku alebo aspoň učiteľské miesto filozofie na univerzite v Jene, Haeckel odmietol pomôcť. O „schválení etiky Rudolfa Steinera“ v vecnom zmysle teda nemôže byť ani reči. Sľub titulku v Ballmerovom písaní nie je dodržaný. Tento fakt, ktorý ľahko pochopí každý nezaujatý čitateľ, nie je jediným dôvodom, prečo považujem Ballmerovo dielo pre antropozofov za mimoriadne podnetné, ale nepovažujem za vhodné distribuovať túto esej do sveta, ktorý číta takéto dielo bez duchovných vedeckých predpokladov. . Okrem podstatného

Ballmer takými prehnými vyjadreniami určite zostáva blízko myšlienkových útvarov „ranej tvorby“ Rudolfa Steinera. Ale len *šty/Sám* Rudolf Steiner sa neskôr jasne distancoval od vlastných formulácií z 90. rokov – bez toho, aby tým poprel zmysel pôvodne zamýšľaného. V „Môj život“ si môžete prečítať aj to, ako sa obzrel napr. B. premýšľal o rokoch priateľstva s Mackayom, významným tlmočníkom Stirnera. Akoby sa Ballmer – na rozdiel od mnohých antropozofov – natoľko zoznámil so Steinerovým raným dielom, že je preňho ťažké uskutočniť rovnakú metamorfózu formovania konceptov, akú vykonal sám Steiner po prelome storočí.

Na to porovnáva prvé vydanie „Filozofie slobody“ s neskorším štylisticky nie bezvýznamne upraveným novým vydaním.

O to vítanejšie je, že Ballmer upozorňuje na inak veľmi ľahko prehliadnuteľnú stránku Steinerovho celoživotného diela: duchovnosť fyzického. Ballmer nadväzuje na odmietnutie takzvanej „klavírnej teórie“, ktorú Rudolf Steiner vyjadruje vo svojom diele „Haeckel a jeho oponenti“. Ľudské telo právom nemožno porovnávať s nástrojom, na ktorom hrá duša ako hudobník na klavíri. Lebo telo ako také, pokiaľ ním preniká život, je samo o sebe bezprostredným zjavením ducha. „Ľudské telo má štruktúru zodpovedajúcu mysleniu. Tie isté látky a sily, ktoré sú prítomné aj v minerálnej ríši, sa nachádzajú v ľudskom tele takým spôsobom, že myslenie sa môže odhaliť prostredníctvom tohto zhromaždenia.“ Toto hovorí „teozofia“ (8. vyd., str. 21). Každý, kto to dokáže s porozumením sledovať, prehliadne aj nedostatočnosť porovnávania mozgu s nástrojom, na ktorom mysliteľ hrá. O niekoľko viet ďalej sa Ballmer dotýka jedného z najhlbších tajomstiev zeme: „... že... oddanosť jedinečne dokonalého *telo* pre svet a ľudstvo tvorí to, čo je rozhodujúce v Kristovej udalosti.“ Aj tu budú teológovia vznášať námietky, ba dokonca ich musia vzniesť, pretože Ballmer nehovorí zároveň o oddanosti Kristovho ducha. Ale každý, kto sa pokúsi pochopiť, na čo Ballmer mieri, čo má v skutočnosti na mysli, dostane taký hlboký náhľad do kontextu, v ktorom je vyjadrený – v spojení vôle a diela Rudolfa Steinera a Ernsta Haeckela z hl. problém mysle a tela. Toto nie je jediná myšlienka, vďaka ktorej je Ballmerova práca dnes hodnotná. Je dobré, že je nový a obohacuje študijný materiál, ktorý tak zúfalo potrebujeme *v sebe uchovávať* zabezpečiť základy antropozofie proti akejkoľvek vnútornej neprehľadnosti a proti vonkajším útokom. Ballmerov spôsob myslenia je rozhodne antifilistínsky; H. je mimoriadne nepohodlná pre svoju radikálnu povahu a je namierená proti tak rozšírenej a účinnej myšlienke ľahostajnosti. Človek v ňom vycíti „vôľu v myslení“, niekedy skôr „zamýšľanú“ ako odľahčenú, no vždy mu plynú veci, ktoré majú tendenciu stagnovať. Áno, samotné Ballmerove myšlienky tvoria koryto rieky, v ktorom sa oplatí kúpať. Či je kúpeľ pre každého liečivý, je ďalšia otázka, ktorú nechcem posudzovať – so zdvihnutým ukazovákam určite nie. Každý sa musí sám presvedčiť, čo a do akej miery je pre neho stráviteľné ponoriť sa do tohto „prúdu“.

V každom prípade treba privítať, že [Hans Gessner](#) sa s láskou stará o pozostalosť Karla Ballmera a zabezpečuje, aby Ballmerove myšlienky zostali medzi nami živé a účinné.

John Hemleben